

С. І. Ціхун

Інь та ян

ІНЬ ТА ЯН – одна з основних категорій китайської філософії, насамперед [даосизму](#). Дослівно – «темне» й «світле». Вихідне етимол. значення – сонячна й похмура погода або сонячний і затінений схил пагорба чи берега річки. Виражає полярність світ. сил, універсал. дуальність Космосу. Використовують у широкому діапазоні, зіставляючи антонімічні поняття, явища, властивості: «активність» – «пасивність», «верхнє» – «нижнє», «небесне» – «земне», «жіноче» – «чоловіче» тощо. Концепцію про взаємодію протилеж. сил І. та Я., що розглядаються як осн. космічні сили руху, як першопричина постій. зміни в природі, покладено в основу більшості діалектич. схем китай. філософів. У «Го юй» («Промові царств») І. та Я. уперше визначено як полярні начала «пневми» (матеріал. субстанції, ци) – «земна» і «небесна», порушення взаємодії яких призводить до стихій. лих. У «Дао де цзин» («Каноні про дао та де») дуальність виражено поняттями «спокій» і «рух». Із взаємодією І. та Я. пов'язані в «Гуань-цзи» зміни пір року, дня і ночі. Найдавніше філос. трактування категорій уперше систематизовано в «І цзині» (розділ «Си ци чжуань»): ідею І. та Я. подано у вигляді двоєдиної великої першооснови («тай цзи») і водночас у формі двоїстого циклу в межах довічно пульсуючого абсолюту (дао). Поява І. та Я. означає перший крок від «хаотич.» єдності первіс. «пневми» до різноманітності всієї «тьми речей» («Дао де цзин»). Гол. закон І. та Я. – дао: взаємоперетворення після досягнення певної фази розвитку. Ці космічні полярні сили, що постійно переходять одна в одну, присутні в усьому; взаємодіючи, вони створюють постій. рух, піднімаючись і опускаючись, як хвилі, та підтримують рівновагу й гармонію світу. Уже в «Си ци чжуані» (коментар до частини «І цзина») дія І. та Я. розповсюджувалася на сусп. й сімейні стосунки, а Дун Чжуншу переніс цю ідею на морал. категорії. Найбільшого розвитку теорія універс. дуалізму, що сформувалася в серед. 1 тис. до н. е., набула в школі іньян цзя (5–3 ст. до н. е.). Цзоу Янь і Дун Чжуншу об'єднали її з ученням про п'ять елементів (у син), що стало основою майже для всіх традиц. філос. і наук. концепцій у Китаї. Присутність елементів полярності у протилеж. началах представлено в графіч. зображенні «тай цзи» як темної та світлої «рибок», з'єднаних у коло, де темна має світле вкраплення, а світла – темне.

Рекомендована література

1. A. C. Graham. Yin/Yang and the nature of correlative thinking. Kent Ridge, 1986;

2. Мартыненко Н. П. Предпосылки возникновения концепции «инь-ян» в китайской культуре // *Arbor mundi*. Мировое дерево. Международный журнал по теории и истории мировой культуры. Москва, 2006. Вып. 12.

Бібліографічний опис:

Інь та ян / С. І. Ціхун // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-12494>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).